

Kiro Gligorov

Težnje po stabilizaciji

Ob koncu tretjega trimesečja je že mogoče dati precej točno oceno gibanja gospodarstva letos, zlasti pa oceno njegovih glavnih teženj. Po visokem vzponu industrijske proizvodnje v avgustu (indeks 114 v odnosu na povprečno mesečno proizvodnjo v letu 1955) je v osmih mesecih splošni indeks porasel za 7% v primerjavi s istim obdobjem lani. Če upoštevamo, da v preostalih štirih mesecih lahko pričakujemo nadaljnji porast proizvodnje, tedaj lahko rečemo, da bomo skoraj dosegli planirani obseg proizvodnje 10%. Tako je poravnana zastoj, ki je nastal v prvih štirih mesecih.

Dosti bolj jasno pa je stanje v pogledu kmetijske proizvodnje. Kmetijska proizvodnja je letos v celoti za okrog 10% nižja od lanske. To pa je tista okoliščina, ki bo v procesu stabilizacije trga negativno vplivala na ureditev trga in gospodarstva v celoti.

Zaradi takega gibanja proizvodnje v dveh najvažnejših gospodarskih področjih bo skupni družbeni proizvod in narodni dohodek ostal skoraj na isti stopnji kakor lani, medtem ko bo nacionalni dohodek na posameznega prebivalca nekaj nižji kakor lani.

Če pa upoštevamo, da so ne glede na zastoj v porastu narodnega dohodka nastale zaloge, da se je izvoz precej povečal, da grede nekatere vrste blaga težko v prodajo, tedaj se postavlja vprašanje, do kakšnih sprememb je prišlo v razdelitvi narodnega dohodka in kakšen je njihov pomen?

V razdelitvi narodnega dohodka imamo dve najvažnejši spremembi. Prvič, obseg investicij se je zmanjšal, s čimer se je del teh sredstev osvobodil za druge oblike potrošnje. Skupne investicije iz domačih sredstev bodo za okrog 35 milijard manjše kakor lani. Druga sprememba pa je zmanjšanje potrošnje na vasi zaradi zmanjšane obsega proizvodnje v kmetijstvu, zmanjšanih dohodkov iz gradbeništva, kakor tudi zaradi povečanih davkov in taks. Medtem ko je za zadnja leta bilo značilno stalno večanje potrošnje na vasi, pa se je letos kljub določenemu dvigu cen kmetijskih pridelkov (za okrog 6% v odnosu na povprečne cene lani), potrošnja na vasi zmanjšala. Hkrati pa je v mestih potrošnja delavcev in nametščencev ostala na isti višini. Tudi druge oblike potrošnje, zlasti proračunska so ostale na isti višini kakor lani, ali pa so se le malo povečale.

Zaposlenost se je zaradi zmanjšanja investicij znižala v odnosu na lansko leto (za okrog 2%).

Inozemska sredstva so bila večja kakor lani, stanje plačilne bilance pa je zaradi povečanega izvoza in večjega obsega inozemskih sredstev ugodnejše kakor prej. Povečani izvoz surovin je omogočil bolj redno preskrbo industrije, uvoz blaga za osebno potrošnjo pa je precej izboljšal preskrbljenost notranjega trga in zmanjšal deficitnost nekaterih vrst blaga.

Pod takimi materialnimi pogoji je prišla na trgu bolj do izražaja po eni strani večja stabiliza-

cija cen industrijskih izdelkov, formiranje zalog, kakršnih zdaj nismo imeli, po drugi strani pa so se cene kmetijskih pridelkov še naprej dvigale, čeprav slabše kakor lani. — Na bazi ustvarjenih rezerv iz uvoza in nekoliko večjega domačega pridelka (mast) so se ustalile tudi cene nekaterih najvažnejših kmetijskih pridelkov, kakor je mast in sladkor.

Stabilnejši odnosi na domačem trgu in ugodnejši pogoji za prodajo na inozemskem trgu so se izredno ugodno odrazili na izvozu. Računati je, da bomo do konca leta povečali izvoz za okrog 20 milijard dinarjev. To pa je tak uspeh, na kakršnega v začetku leta niso računali niti največji optimisti. Ni nobenega dvoma, da je to najboljša pot, da se naša ekonomika stabilizira na trajni podlagi in da pokrije svoje tekoče potrebe.

Če bi hoteli rezimirati glavne značilnosti tega leta, bi dobili naslednjo sliko:

a) Spremembe v razdelitvi narodnega dohodka so se izkazale v bistvu kot pravilne, ker so omogočile postopni proces stabilizacije trga. Kolikor nismo v tem prizadevanju dosegli pravega uspeha, je to posledica slabe letine v kmetijstvu, zaradi česar ni mogel proces stabilizacije postati edinstven in celoten proces. Znova se je izkazalo, kako velikega pomena je vzpodbujanje hitrejšega razvoja kmetijstva.

b) Stabilnejši odnosi na domačem trgu pomenijo izredno ugodno vzdušje za ekspanzijo zunanje trgovine. Namesto da bi domači potrošnji s skrajnimi napori jemali določene količine za izvoz, je bila zunanja trgovina v stanju, da lahko z dosti večjimi količinami nastopa na zunanjih tržiščih, da bolj pametno trguje, si pravočasno preskrbi devizna sredstva in kupuje pod bolj ugodnimi pogoji.

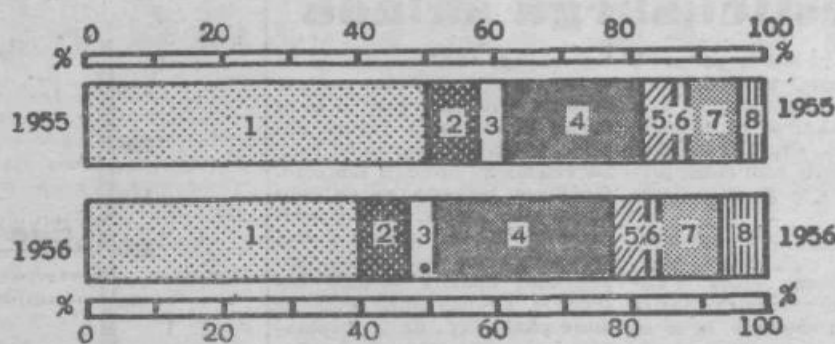
c) Zelo občutljiv problem preračunljivosti med vasio in mestom, ki je bil v zadnjih letih vedno spremljajoč pojav, je sedaj pod pogoji stabilnega trga dosti izgubil od svoje ostrine. Vas ni mogla povečati svoje potrošnje kljub določenemu povečanju cen, ker so se povečale njene obveznosti do skupnosti.

d) V teku je proces ustvarjanja zaloga blaga za vse namene potrošnje, kar daje jamstvo, da proces stabilizacije ne pomeni samo začasnega ukrepa, temveč element trajne stabilizacije.

Pri tem je treba opozoriti na nekatere negativne elemente v tem procesu. Predvsem na zastojanje dohodka na posameznega prebivalca. Čeprav je to posledica slabe letine v kmetijstvu in se bo ta slika že s prvo rodovitno letino, ki bo dala samo povprečen donos, spremenila, vendar pa to odkriva dejstvo, da procesa stabilizacije ne samo, da ni mogoče zanemariti temveč nasprotno, predpostavlja nadaljnji porast proizvodnje in dohodka. V tem je pravzaprav edino jamstvo trajnejše stabilizacije.

Ker industrijska proizvodnja stalno raste že od leta 1953 in ima vse pogoje, da se še nadalje večja, pa je porast proizvodnje v

INVESTICIJE

Struktura investicij: 1. industrija in rudarstvo, 2. kmetijstvo in gozdarstvo, 3. gradbeništvo, 4. promet, 5. trgovina in gostinstvo, 6. obrt in domača obrt, 7. stanovanjsko-komunalna dejavnost in 8. ostalo.

Sedaj že razpolagamo s podatki o investicijah za prvih 7 mesecev letošnjega leta, in sicer predvsem za socialistični lastniški sektor, t. j. o investicijah razen tistih, ki jih vlagajo privatniki iz lastnih sredstev.

Kot vemo, določa zvezni družbeni plan za leto 1956, da bo obseg investicij v letu 1956 za približno 15% manjši od tistega lani.

Stroški za investicije so v prvih 7 mesecih leta 1955 znašali 206 milijard dinarjev, v ustreznem obdobju letos pa samo 174 milijard dinarjev. V letu 1956 smo torej v prvih 7 mesecih uporabili približno 32 milijard manj ali za cca 16% manj kakor v ustreznem času lani. Če upoštevamo, da so cene gradbenega materiala, lesnega gradiva in opreme doživlele komaj neznatne razlike v primerjavi s cenami v istem obdobju leta 1955, lahko ugotovimo, da se

uresničuje plansko zmanjšanje investicij.

V primerjavi s istim obdobjem lani, so se stroški za gradbena dela zmanjšali za 21 milijard dinarjev ali za 25%, stroški za opremo in montažo pa za 11 milijard dinarjev ali za 11%, medtem ko so drugi stroški ostali večinoma na isti ravni. Kot vidimo, je doslej v letu 1956 prišlo do občutnejšega zmanjšanja pri gradbenih delih kakor pa pri opremljenosti. Število zaposlenih delavcev in uslužbencev v gradbeništvu in število opravljenih učinkovitih delovnih ur v prvih sedmih mesecih letošnjega leta sta v primerjavi s istim obdobjem preteklega leta pomembno zmanjšali, pravtako pa se je znižala tudi proizvodnja gradbenega materiala in gradbeniška proizvodnja vobče.

Razvrstitev stroškov za investicije po posameznih dejavnostih v prvih 7 mesecih vidimo v naslednjem pregledu (v milijardah dinarjev):

Kot določa zvezni družbeni plan, so se občutno zmanjšale investicije v industriji, rudarstvu in v trgovini, povečale pa so se v kmetijstvu in prometu, medtem ko so v stanovanjsko-komunalni dejavnosti ostale večinoma na isti ravni. Zmanjšale so se tudi investicije v gozdarstvu, gradbeništvu, nekoliko tudi v obrti in v kulturno-socialni dejavnosti.

Razvrstitev stroškov za investicije po ljudskih republikah je naslednja (v milijardah dinarjev):

Ljudska republika	1955	1956
Srbija	69	66
Hrvatska	48	44
Slovenija	33	26
Bosna in Hercegovina	35	23
Makedonija	12	9
Črna gora	9	6
Skupno:	206	174

Največje zmanjšanje stroškov za investicije je doživela Bosna in Hercegovina, za njo Slovenija, Makedonija in Črna gora, zato se je zmanjšala tudi njihova udeležba v skupnem znesku investicij. Pri Srbiji in Hrvatski pa je zmanjšanje investicijskih stroškov sorazmerno manjše, zaradi česar se je povečal njihov delež v skupnem znesku investicij. Toda ker je do konca leta še vedno 5 mesecev, lahko domnevamo, da se bodo dosežani odnosi v tem času še občutno izpremenili.

Vrsta dejavnosti	1955	1956
Industrija in rudarstvo	102	69
Kmetijstvo	10	11
Gozdarstvo	4	2
Gradbeništvo	9	7
Promet	41	45
Trgovina in gostinstvo	10	9
Obrt in domača obrt	2	1
Stanovanjsko-komunalna dejavnost	17	17
Kulturno-soc. dejavnost	6	5
Dejavnost drž. organov in drugo	5	7
Skupno:	206	174

¹ Stanovanjska dejavnost gospodarskih organizacij je obsežna v njihovi osnovni dejavnosti.

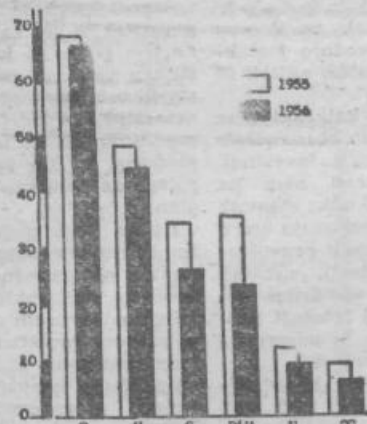
kmetijstvu tista okoliščina, ki lahko prepreči zastoj v porastu dohodka.

Čeprav so bili to začasni pojavi, pa je treba opozoriti tudi na pojav zmanjšanja proizvodnje zaradi težav pri realizaciji namesta prave borbe, da bi se našel plazma za blago na domačem in inozemskem trgu, da se tam, kjer je mogoče, znižajo cene, da se izvrši pravočasna preusmeritev proizvodnje itd.

Gospodarske organizacije niso pri prilagajevanju novonastalemu položaju pokazale dosti iznajdljivosti, zato so zašle v težave. Prva misel, ki bi padla v glavo vsakemu količjak podjetnemu trgovcu bi bila, da se je treba prilagoditi novim pogojem, da je treba znižati cene, poiskati

(Konec na 5. strani)

V milijardah dinarjev

Investicije po ljudskih republikah